

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПОПЕРЕДНЬО ВИСЛОВЛЕНИХ ПОБАЖАНЬ ЩОДО МЕДИЧНИХ ВТРУЧАНЬ У МЕДИЧНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВА

Г. В. Пучкова, Л. П. Богуцька

Одеський Національний Медичний Університет (м. Одеса)

Резюме

Мета дослідження. Метою статті є дослідження впровадження принципу автономії у медичному праві України, визначення відповідності медичного законодавства України вказаному принципу у частині реалізації права особи на висловлення побажань щодо надання медичної допомоги у майбутньому на випадок, коли вона не матиме змоги особисто висловити такі побажання.

Матеріал і методи. Авторами досліджено європейські стандарти та релевантну практику Європейського суду з прав людини стосовно права особи на участь у процесі прийняття рішення щодо надання медичної допомоги, наукові роботи фахівців у галузі медичного права, присвячені праву пацієнта на інформовану згоду на медичне втручання, праву на відмову від лікування та етичним стандартам правового регулювання відносин за участю пацієнтів з застосуванням формально-логічного методу, порівняльно-правового методу, структурного аналізу та правового моделювання.

Результати. В ході проведеного дослідження встановлено наявність прогалин у нормативному регулюванні права пацієнта на участь у процесі прийняття рішення при наданні медичної допомоги, в частині, яка передбачає врахування попередніх побажань пацієнта, що несе потенційну небезпеку порушення права на повагу до приватного і сімейного життя, гарантованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Висновки. Запропоновано усунення зазначених прогалин шляхом ратифікації Україною Конвенції Ов'єдо, закріплення у національному законодавстві інституту попередньо висловлених побажань, визначення правового механізму складання, зміни та відкликання попереднього медичного розпорядження, визначення уповноваженої особи на випадок неможливості пацієнта самостійно висловлювати власні побажання щодо надання медичної допомоги з урахуванням європейського досвіду, культурних особливостей українського суспільства, стану функціонування інституційної та правової систем та рівня розвитку біології та медицини.

Ключові слова: автономія, самовизначення пацієнта, попереднє медичне розпорядження, принципи біоетики, інформована згода, відмова від лікування.

ВСТУП

До фундаментальних принципів біоетики належить принцип автономії, складовою якого є обов'язок отримати добровільну та інформовану згоду особи до будь-якого медичного втручання, включаючи лікування.

На думку Островської Б. В., під автономією слід розуміти фізичну та психічну недоторканість особи,

яка ґрунтується на повазі до права особи відмовитися від будь-якого втручання [1].

За висновком Ковальової О. М. інформована згода є адекватним чинником реалізації прав пацієнта, моральною та юридичною регуляторною формою діяльності лікаря [2].

Відповідно до європейських стандартів за загальним правилом саме пацієнт є головною фігурою

у процесі прийняття рішення щодо медичного втручання та бажання пацієнта повинно враховуватися і в тому випадку, коли він не має змоги його висловити самостійно.

Питання реалізації принципу автономії в медичному праві України, права пацієнта на інформовану згоду на медичне втручання та попереднє медичне розпорядження привертало увагу науковців та досліджувалось у працях Стеценка С. Г., Сенюти І. Я., Миронової Г. А., Сакало В. О., Аніщенко М. А., Ковальової О. М.

Втім на теперішній час дослідженню та моделюванню імплементації саме інституту попередньо висловлених побажань, на нашу думку, не приділяється достатньої уваги в українській правовій доктрині.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою даного дослідження є з'ясування стану правового закріплення інституту попередньо висловлених побажань у законодавстві України, визначення проблем у сучасному стані правового регулювання та формулювання пропозицій до його вдосконалення з метою забезпечення ефективної реалізації права пацієнта на участь у прийнятті рішення у процесі надання медичної допомоги.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

Під час дослідження проаналізовано чинне законодавство України, що регулює право пацієнта на інформовану згоду на медичне втручання, релевантну практику Європейського суду з прав людини, з використанням сучасних методів наукового пізнання: формально-логічного, порівняльно-правового, структурного аналізу та правового моделювання.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Проблема збереження й зміцнення здоров'я населення дорівнює проблемі існування нації. Євроінтеграційний курс держави обумовлює необхідність адаптації всіх сфер національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, при цьому особливий пріоритет встановлюється для всебічного захисту прав і свобод людини в сфері охорони здоров'я тощо.

У 2002 році Україна підписала Конвенцію про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенцію про права людини та біомедицину (Конвенція Ов'єдо), яка покликана гарантувати кожній особі повагу до її недоторканості та інших прав і основних свобод щодо застосування біології та медицини.

Стаття 9 Конвенції Ов'єдо присвячена попередньо висловленим побажанням пацієнта і перед-

бачає, що якщо на час втручання пацієнт перебуває у стані неспроможності висловити свої побажання, враховуються побажання щодо медичного втручання, висловлені ним раніше [3].

Такі побажання можуть бути висловлені у формі офіційної письмової заяви або особа може призначити іншу особу, яка матиме право виражати її побажання, у випадку нездатності пацієнта самостійно надавати згоду.

Але, не зважаючи на підписання Україною вказаної Конвенції ще у 2002 році, згоди на обов'язковість способами, передбаченими статтями 12-17 Віденської конвенції про право міжнародних договорів держава не надавала, тому станом на теперішній час Конвенція Ов'єдо залишається нератифікованою та відповідно не є частиною національного законодавства України.

За результатами аналізу практики ЄСПЛ, пов'язаної з захистом біомедичних прав, Хендель Н. В. приходить до висновку щодо можливості виділення в окрему групу справ, які пов'язані з порушенням права на згоду на медичне обстеження або лікування та у якості прикладу зазначає справи «Hoffmann проти Австрії», «Glass проти Сполученого Королівства», «Jalloh проти Німеччини», «Vogumil проти Португалії», в яких розглядалися загальні питання права згоди на медичне обстеження або лікування [4].

Наявність правової проблеми, прогаєли в національному правовому регулюванні та правозастосуванні підтверджується прийняттям у 2014 році Європейським судом з прав людини рішення у справі «Арская проти України», у якому ЄСПЛ звернув увагу на факт недостатньо ефективного визначення умов національного законодавства у цій сфері, за яких відмова від лікування була правочинною і обов'язковою для медичного персоналу. Поміж іншого, суд вказав на те що розгляд цієї справи свідчить, що нормативно-правова база не гарантувала відповідним чином, що здатність пацієнта приймати рішення буде оперативно і об'єктивно встановлена за допомогою справедливої і належної процедури [5].

Втім, існують різні погляди на достатність, узгодженість та повноту правового регулювання для реалізації автономії пацієнта в Україні. Так, С. Я. Лихова відзначає, що законодавча база для здійснення автономії пацієнта у вітчизняному законодавстві розроблена досить повно, в той час, як М. А. Аніщенко вказує на термінологічні та змістові проблеми правової регламентації автономії пацієнта [6, 7].

На теперішній час у Цивільному кодексі України передбачена необхідність згоди фізичної особи, яка досягла 14 років на надання їй медичної допомоги та право повнолітньої дієздатної фізичної особи, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними на відмову від лікування. Також визначено, що у не-

відкладних випадках, за наявності реальної загрози життю фізичної особи, медична допомога надається без згоди фізичної особи або її батьків (усиновлювачів), опікуна, піклувальника. (ч. 3-5 статті 284) [8].

У статті 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» уточнено, що згода пацієнта чи його законного представника на медичне втручання не потрібна лише у разі наявності ознак прямої загрози життю пацієнта за умови неможливості отримання з об'єктивних причин згоди на таке втручання від самого пацієнта чи його законних представників [9].

Втім, ані Цивільний кодекс України, ні Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» не закріплює право пацієнта саме на попереднє медичне розпорядження та обов'язку медичних працівників його враховувати у процесі прийняття рішення при наданні медичної допомоги, як і не визначає відповідної процедури реалізації.

Не містяться відповідні норми і у Законі України «Про екстрену медичну допомогу», який визначає організаційно-правові засади забезпечення громадян України та інших осіб, які перебувають на її території, екстреною медичною допомогою.

У 2019 році Міністерством охорони здоров'я України було видано наказ № 1269 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги», яким було затверджено новий клінічний протокол «Екстрена медична допомога: догоспітальний етап». У зазначеному протоколі один із пунктів присвячений статусу «не реанімувати» та попередньому розпорядженню [10].

Поряд з цим, вказаний протокол був предметом активної критики з боку медичної спільноти в цілому, оскільки містить посилання на законодавство США та інші неузгодженості з національним законодавством. В зазначеному пункті також присутнє посилання на особливості оформлення документів попереднього розпорядження в «різних штатах», що свідчить про неналежну адаптацію документу до законодавства України. Крім того, означений протокол відсилає до законодавчих основ, які, як вже зазначалось вище, не містять відповідних положень.

Вказане, на нашу думку, унеможливило застосування в цій частині клінічного протоколу «Екстрена медична допомога: догоспітальний етап», який за своєю правовою природою є підзаконним нормативно-правовим актом та не може суперечити актам вищої юридичної сили.

Слід звернути увагу, що у спеціальному законодавстві, яке визначає порядок та умови трансплантації, приділено увагу врахуванню прижиттєвих по-

бажань особи на вилучення анатомічних матеріалів після смерті. Так, з прийняттям нового Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» детально регламентовано право особи надати письмову згоду або незгоду на вилучення анатомічних матеріалів з її тіла для трансплантації після смерті, відкликати таку заяву, надати нову письмову згоду або незгоду на посмертне донорство, а також право на призначення свого повноваженого представника, який після смерті цієї особи надасть згоду на вилучення з її тіла анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантів [11].

Статтю 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка є обов'язковою для виконання Україною, гарантовано право особи на повагу до приватного і сімейного життя [12].

У справі «Ламберт та інші проти Франції» Європейський суд з прав людини зауважив, що пацієнт є ключовою особою при прийнятті рішень в процесі надання медичної допомоги, навіть, якщо пацієнт не в змозі висловити свої побажання [13].

Розгляд справи «Glass проти Сполученого Королівства» присвячений порушенню права на повагу до приватного життя, яке включає й право на особисту недоторканність, тобто стосується згоди на медичне втручання. У цій справі ЄСПЛ визнало, що рішення про здійснення лікування всупереч запереченням пацієнта (або його законного представника) свідчить про наявність втручання в право на повагу до його приватного життя та його право на фізичну недоторканність [14].

А у справі «Свідки Єгови м. Москви проти Російської Федерації» ЄСПЛ зазначив, що у сфері медичної допомоги, навіть, якщо відмова прийняти повне лікування може призвести до фатального результату, проведення лікування без згоди повнолітнього пацієнта порушує його право на фізичну недоторканність, а отже і права, гарантовані статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [15].

Законодавче закріплення інституту попередньо висловлених побажань безумовно є необхідним для належного та повного забезпечення права пацієнта на участь у прийнятті рішень у процесі надання медичної допомоги та сприятиме впровадженню європейських стандартів у галузі застосування біології та медицини.

Досягнення такої мети можливо шляхом закріплення ефективної правової моделі не лише надання попереднього медичного розпорядження, але й його зміни та відкликання з урахуванням можливої зміни позиції пацієнта та нових досягнень медицини, можливості призначення пацієнтом уповноваженої особи, яка з урахуванням дійсних побажань пацієнта надасть можливість реалізувати його власну волю,

збереженням розумного балансу між наданим попереднім розпорядженням та забезпеченням найкращих інтересів пацієнта.

Втім слід враховувати і можливі проблеми у правозастосуванні, які відмічають дослідники з країн, в яких такі інститути вже імплементовано.

Eric Widera, Shaida Talebreza відзначають можливі проблеми у визначенні повноважного представника особи, який може, намагаючись слідувати побажанням особи, все ж таки транслювати власні переконання [16]. А Gianluca Montanari Vergallo вказує також на проблему вирішення конфлікту між побажаннями пацієнта та його найкращими інтересами [17].

Недостатня робота компетентних органів держави з практичного впровадження інституту попередньо висловлених побажань може мати наслідком його неефективне функціонування. Так, João Carlos Macedo відмічає низьку популярність попереднього медичного розпорядження у Португалії, яку пов'язує, зокрема, з недостатньою інформаційною кампанією держави та недостатнім консультуванням пацієнтів [18].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчує наявність правової проблеми у повноті забезпечення в українському законодавстві права пацієнта на участь у прийнятті рішень у процесі надання медичної допомоги, що не відповідає принципу автономії та може призводити до порушення права на повагу до приватного і сімейного життя, гарантованого статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Вбачаємо вирішення означеної проблеми у ратифікації Україною Конвенції Ов'єдо та приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів.

Для досягнення означеної мети вважаємо за необхідне доповнення статті 284 Цивільного кодексу України, статті 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» новими частинами наступного змісту: «Кожна повнолітня дієздатна особа має право надати письмове розпорядження щодо надання їй медичної допомоги на випадок неспроможності самостійно висловити свої побажання, включаючи право на зміну та відкликання такого медичного розпорядження. Кожна повнолітня дієздатна особа має право призначити (замінити, відкликати) повноважного представника, який у випадку неспроможності особи висловить її побажання щодо надання їй медичної допомоги. Повноважним представником може бути повнолітня дієздатна особа, яка свідомо та добровільно надала згоду. Форма та зразок попереднього медичного розпорядження, порядок призначення повноважного представника визначається законодавством».

Частину п'яту статті 284 Цивільного кодексу України, частину другу статті 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» також пропонуємо доповнити наступними положеннями: «у випадку неспроможності пацієнта висловити свої побажання щодо надання медичної допомоги, мають враховуватися попереднє медичне розпорядження пацієнта. У разі призначення пацієнтом в установленому порядку повноважного представника, має бути отримана згода такої особи на надання медичної допомоги».

Міністерством охорони здоров'я України на реалізацію зазначених положень має бути розроблено та видано підзаконний нормативно-правовий акт, який би визначав форму та зміст попереднього медичного розпорядження, заяви про призначення повноважного представника, порядок ведення реєстру вказаних заяв, приведено у відповідність до національного законодавства клінічний протокол «Екстрена медична допомога: догоспітальний етап».

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку ефективної моделі правової регламентації інституту попередньо висловлених побажань пацієнта з урахуванням європейського досвіду, культурних особливостей українського суспільства, стану функціонування інституційної та правової систем та рівня розвитку біології та медицини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Островська Б. В. Біоетичні принципи як утвердження в міжнародному праві нового рівня захисту прав людини. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 2 (16). С. 38-54.
2. Ковальова О. М. Інформована згода: медичні, етичні та правові аспекти. Український терапевтичний журнал. 2020. № 2. С. 69-74.
3. Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the

- Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine. Oviedo. 04.04.1997. URL: <https://rm.coe.int/168007cf98>.
4. Хендель Н. В. Захист біомедичних прав людини у Європейському суді з прав людини. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_court_of_human_rights/zakhyst-biomedychnykh-prav-lyudyny-u-evropeys%60komu-sudi-z-prav-lyudyny/
  5. Справа «Арская проти України» (заява № 45076/05) Проблеми біоетики в світє судебної практики Європейського Суда по правам человека, Совет Европы. Европейский суд по правам человека, 2016. 138 с.
  6. Лихова С. Я. Кримінально-правова охорона автономії пацієнта в Україні. Юридичний вісник 2020.4(57). С. 175-181.
  7. Аніщенко М. А. Принцип автономії пацієнта: проблеми правової регламентації в Україні. Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практика. 2018. Т. 11. № 2(27). С. 225-229.
  8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
  9. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. № 4. Ст. 19.
  10. Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2019 р. № 1269. URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-05062019-1269-pro-zatverdzhennja-ta-vprovadzhenja-mediko-tehnologichnih-dokumentiv-zi-standartizacii-ekstrenoi-medichnoi-dopomogi>.
  11. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 р. № 2427-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 28. Ст.232.
  12. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rome. 4.11.1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf.
  13. Справа Lambert і Інші проти Франції [ВП] (заява 46043/14). ECHR. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>.
  14. Справа «Гласс проти Сполученого Королівства» (Glass v. the United Kingdom). Медичне право. 2008. № 2 (II). С. 76-78.
  15. Справа «Релігійна громада Свідків Єгови в м. Москва проти Російської Федерації» (Заява № 302/02). URL: <https://hudoc.echr.coe.int>.
  16. Eric Widera, Shaida Talebreza. Advance Directives: Navigating Conflicts Between Expressed Wishes and Best Interests. Am Fam Physician. 2015 Apr 1. 91(7). P. 480-484. URL: <https://www.aafp.org/afp/2015/0401/p480.html>.
  17. Gianluca Montanari Vergallo. Advance Healthcare Directives: Binding or Informational Value? Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics. January 2020. Volume 29. Issue 1. P. 98-109. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0963180119000823>.
  18. Macedo JC. Contribution to improve advance directives in Portugal. MOJ Gerontol Ger. 2020. 5(1). DOI: 10.15406/mojgg.2020.05.00225.

REFERENCES

1. Ostrovska, B.V. (2018). Bioetychni pryntsyipy yak utverdzhennia v mizhnarodnomu pravi novoho rinvnia zakhystu prav liudyny [Bioethical principles as an affirmation in international law of a new level of human rights protection.]. Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs, 2, 38-54.
2. Kovaleva, O. M. (2020). Informovana zghoda: medychni, etychni ta pravovi aspekty [Informed consent: medical, ethical and legal aspects]. Ukrainian Therapeutic Journal, 2, 69-74. [in Ukrainain]
3. Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine/ <https://rm.coe.int/168007cf98>.
4. Khendel, N.V. (2016). Zakhyst biomedychnykh prav liudyny u Yevropeiskomu sudi z prav liudyny. [Protection of biomedical human rights in the European Court of Human Rights]. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_court_of_human_rights/zakhyst-biomedychnykh-prav-lyudyny-u-evropeys%60komu-sudi-z-prav-lyudyny/ [in Ukrainain].
5. Sправа «Арская протy Украйны», zaiava № 45076/05 (2016). Problemi byoetyky v svete sudebnoi praktyky Evropeiskoho Suda po pravam cheloveka [Case «Arskaya v. Ukraine» Problems of bioethics in the light of the practice of the European Court of Human Rights, Council of Europe. European Court of Human Rights]. 138. [in Ukrainain].
6. Lykhova, S. Ia. (2020). Kryminalno-pravova okhorona avtonomii patsiiienta v Ukraini. [Criminal protection of patient autonomy in Ukraine]. Legal Bulletin, 4(57), 175-181. [in Ukrainain].
7. Anishchenko, M.A. (2018). Pryntsyyp avtonomii patsiiienta: problemy pravovoi rehlamentatsii v Ukraini [The principle of patient autonomy: problems of legal regulation in Ukraine]. Current issues of pharmaceutical and medical science and practice, 2(27), 225-229. [in Ukrainain].

8. Zakon Ukrainy pro Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: vid 16.01.2003. 435-IV [Law of Ukraine on the Civil Code of Ukraine: type 16.01.2003. 435-IV] (2003). Information of the Verkhovna Rada of Ukraine [Civil code of Ukraine], 40-44, 356. [in Ukrainain].
9. Zakon Ukrainy pro Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia: vid 19.11.1992. 2801-XII. [Law of Ukraine Fundamentals of Ukrainian legislation on health protection] (1993). Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 4, 19. [in Ukrainain].
10. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Pro zatverdzhennia ta vprovadzhennia medyko-tekhnologichnykh dokumentiv zi standartyzatsii ekstremoi medychnoi dopomohy: vid 05.06.2019.1269. [Order of the Ministry of Health of Ukraine On approval and implementation of medical and technological documents for standardization of emergency medical care: 05.06.2019.1269]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-05062019-1269-pro-zatverdzhennja-ta-vprovadzhennja-mediko-tehnologichnih-dokumentiv-zi-standartizacii-ekstrenoi-medichnoi-dopomogi>. [in Ukrainain].
11. Zakon Ukrainy Pro zastosuvannia transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyni: vid 17.05.2018. № 2427-VIII [Law of Ukraine On the application of transplantation of anatomical materials to humans: 17.05.2018. № 2427-VIII] (2018). Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 28, 232. [in Ukrainain].
12. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Retrieved from: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf.
13. Case Lambert and others v. France (46043/14). Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int>.
14. Sprava «Hlass proty Spoluchenooho Korolivstva» (2008). [Case «Glass v. the United Kingdom»]. Medical Law Magazine, 2 (II), 76-78.
15. Sprava «Relihiina hromada Svidkiv Yehovy v m. Moskva proty Rosiiskoi Federatsii» (Zaiava № 302/02) [Case Jehovah's witnesses of Moscow v. Russia]. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int>. [in Russian].
16. Eric, Widera, Shaida, Talebreza (2015). Advance Directives: Navigating Conflicts Between Expressed Wishes and Best Interests. Am Fam Physician, 480-484 Retrieved from: <https://www.aafp.org/afp/2015/0401/p480.html>.
17. Gianluca, Montanari Vergallo (2020). Advance Healthcare Directives: Binding or Informational Value? Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics, 98-109. Retrieved from: DOI: <https://doi.org/10.1017/S0963180119000823>.
18. Macedo, J. C. (2020). Contribution to improve advance directives in Portugal. MOJ Gerontol Ger. Retrieved from: DOI: 10.15406/mojgg.2020.05.00225.

Резюме

ВВЕДЕНИЕ ИНСТИТУТА ПРЕДВАРИТЕЛЬНО ВЫРАЖЕННЫХ ПОЖЕЛАНИЙ ОТНОСИТЕЛЬНО МЕДИЦИНСКИХ ВМЕШАТЕЛЬСТВ В МЕДИЦИНСКОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВА

Г. В. Пучкова, Л. П. Богуцкая

Одесский Национальный Медицинский Университет (г. Одеса)

Цель исследования. Целью статьи является исследование внедрения принципа автономии в медицинском праве Украины, определение соответствия медицинского законодательства Украины указанному принципу в части реализации права человека на выражение пожеланий по оказанию медицинской помощи в будущем в случае, когда он не сможет лично выразить такие пожелания.

Материал и методы. Авторами исследованы европейские стандарты и релевантную практику Европейского суда по правам человека относительно права лица на участие в процессе принятия решения о предоставлении медицинской помощи, научные работы специалистов в области медицинского права, посвященные праву пациента на информированное согласие на медицинское вмешательство, праву на отказ от лечения и этическим стандартам правового регулирования отношений с участием пациентов с применением формально-логического метода, сравнительно-правового метода, структурного анализа и правового моделирования.

Результаты. В ходе проведенного исследования установлено наличие пробелов в нормативном регулировании права пациента на участие в процессе принятия решения при оказании медицинской помощи в части, предусматривающей учет предыдущих пожеланий пациента, что несет потенциальную опасность нарушения права на уважение частной и семейной жизни, гарантированного Конвенцией о защите прав человека и основоположных свобод.

Выводы. Предложено устранение указанных пробелов путем ратификации Украиной Конвенции Овьедо, закрепления в национальном законодательстве института предварительно высказанных пожеланий, определения правового механизма составления, изменения и отзыва предварительного медицинского распоряжения, определение уполномоченного лица на случай невозможности пациента самостоятельно выразить собственные пожелания по оказанию медицинской помощи с учетом европейского опыта, культурных особенностей украинского общества, состояния функционирования институциональной и правовой систем и уровня развития биологии и медицины.

Ключевые слова: автономия, самоопределение пациента, предварительное медицинское распоряжение, принципы биоэтики, информированное согласие, отказ от лечения.

Summary

INTRODUCTION OF THE INSTITUTION OF PREVIOUSLY EXPRESSED WISHES REGARDING MEDICAL INTERVENTIONS IN MEDICAL LAW OF UKRAINE: STATE AND PROSPECTS

G. V. Puchkova, L. P. Bohutska

Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

The aim. The aim of the article is to study the implementation of the principle of autonomy in the medical law of Ukraine, to determine the compliance of the medical legislation of Ukraine with the specified principle in terms of the exercising of the human right to express wishes for the provision of medical care in the future in case if a patient cannot personally express such wishes.

Materials and methods. The authors have studied the European standards and practice of the European Court of Human Rights regarding the right of a person to participate in the decision-making process on the provision of medical care, scientific works of specialists in the field of medical law, dedicated to the patient's right to informed consent to medical intervention, the right to refuse treatment and ethical standards of legal regulation of relations with the participation of patients using the formal-logical method, the method of structural analysis, comparative method and legal modeling.

Results. The study has found that there are gaps in the normative regulation of the patient's right to participate in the decision-making process in the provision of medical care, which carries a potential danger of violating the right to respect for private and family life, guaranteed by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Conclusions. It is proposed to eliminate these gaps by ratifying the Oviedo Convention by Ukraine, implementation of the institution of previously expressed wishes in the national legislation, determining the mechanism for drawing up, changing and revoking previously expressed medical directives, the designation an authorized person in case a patient is unable to independently express his or her own wishes for the provision of medical care taking into account the European experience, cultural characteristics of Ukrainian society, the state of functioning of the institutional and legal systems and the level of development of biology and medicine.

Key words: autonomy, patient self-determination, medical advance directives, bioethical principles, informed consent, refusal of treatment.

Інформація про авторів знаходиться на сайті <http://www.cp-medical.com>.

Дата надходження до редакції – 31 січня 2021 року